

Nr 48.

Ankom till riksdagens kansli den 4 juli 1942 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lantarbetstidslag, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 5 juni 1942 dagtecknad proposition, nr 360, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet hållna protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lantarbetstidslag.

Härigenom förordnas som följer.

Lagens tillämpningsområde.

1 §.

Denna lag äger tillämpning:

1) å jordbruk jämte därtill hörande binäringar, vilka icke bedrivs såsom självständiga företag, samt å byggnadsarbete för jordbruk eller sådan dess binäring som nu nämnts, allt för såvitt i företaget till arbete för arbetsgivares räkning i regel användas minst tre arbetare, häri icke inräknad arbetare, som användes till arbete, vilket avses under a)—f) här nedan; samt

2) å trädgårdsskötsel, bedriven såsom självständigt företag, för såvitt däri till arbete för arbetsgivares räkning i regel användes minst en arbetare enligt samma beräkning.

Från lagens tillämpning undantagas:

a) arbete, som utföres under sådana förhållanden, att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande;

b) kolning i mila;

c) mjölkning, skötsel och upptagning av rotfrukter, dikning, skogsarbete, upptagning av torv samt tillverkning av brännstöv och torvströ, allt i den mån dessa arbeten utföras mot ackordsersättning;

d) husligt arbete;

e) arbete, som bedrivs av staten; samt

f) arbete, varå arbetstidslagen för detaljhandeln äger tillämpning.

2 §.

Såsom arbetare skall vid tillämpning av denna lag ej räknas:

a) medlem av arbetsgivarens familj;

- b) lantbruksinspektör eller annan befattningshavare i överordnad ställning;
 eller
 c) bokhållare eller annat kontorsbiträde.

3 §.

På begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör eller den, vars rätt därav beröres, åligger det arbetsrådet att avgöra, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå denna lag äger tillämpning, eller huruvida viss arbetstagare är att enligt lagen räkna såsom arbetare.

Är mål, som handlägges vid domstol, beroende av fråga, varom i första stycket förmäles, skall domstolen hänskjuta frågan till arbetsrådet, när part sådant äskar eller domstolen finner det nödigt, och må slutligt utslag av domstolen ej meddelas, förrän arbetsrådets beslut kommit domstolen tillhanda.

I annan fråga rörande lagens tillämpning än som i första stycket avses har arbetsrådet att på begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör eller den, vars rätt av frågan beröres, avgiva utlåtande.

Ordinarie arbetstid.

4 §.

1 mom. Till arbete, som avses i 1 § första stycket under 1), må arbetsgivare icke använda arbetare under längre tid, raster oräknade, än för dygn 10 timmar samt för arbetsvecka

under januari, februari och december 41 timmar,

under mars, oktober och november 46 timmar samt

under tiden april—september 54 timmar.

Från vad sålunda stadgats skola gälla följande undantag:

a) För varje brukningsdel må en arbetare, som i regel användes till såväl djurskötsel som annat arbete (*arbetare med blandat arbete*), användas till arbete under januari, februari och december högst 47 timmar för arbetsvecka samt under mars, oktober och november högst 52 timmar för arbetsvecka.

Vad nu sagts gälle ock den, som ersätter arbetare med blandat arbete under ledighet.

b) För arbetare, som huvudsakligen användes till djurskötsel (*djurskötare*), samt för arbetare, som under minst en vecka ersätter djurskötare, må arbetstiden icke överstiga för dygn nio timmar och för två arbetsveckor i följd 108 timmar.

För att ersätta djurskötare under kortare tid än en vecka må annan arbetare användas till djurskötsel utöver den i första stycket angivna tiden för arbetsvecka, dock att den sammanlagda arbetstiden icke må överstiga 54 timmar för arbetsvecka.

2 mom. Till arbete, som avses i 1 § första stycket under 2), må arbetsgivare icke använda arbetare under längre tid, raster oräknade, än för dygn 10 timmar samt för arbetsvecka

antingen 48 timmar

eller ock under januari, februari, november och december 42 timmar, under mars och oktober 45 timmar samt under tiden april—september 53 timmar.

3 mom. Med arbetsvecka förstås i fall, som avses i 1 mom., tiden från och med måndag till och med söndag samt i fall, som avses i 2 mom., tiden från och med fredag till och med torsdag. Vad i 1 mom. föreskrivits beträffande två arbetsveckor i följd skall gälla för perioder om två arbetsveckor, räknade från första måndagen i november månad varje år.

För viss månad given föreskrift om arbetstid skall tillämpas under arbetsvecka eller tvåveckorsperiod, som nyss sagts, vars första dag infaller under månaden.

5 §.

1 mom. Arbetsrådet må, när skäl därtill äro, medgiva, att den i 4 § angivna arbetstiden, utan att förlängas för år räknat, fördelas på annat sätt än i nämnda paragraf sägs.

2 mom. Finnes i visst fall av särskilda skäl påkallat, att arbetstiden utsträcker längre än i 4 § sägs, äger arbetsrådet lämna medgivande därtill.

3 mom. Undantag från de i 4 § angivna begränsningarna må ock av arbetsrådet medgivas, då det av uttalande av arbetarnas sammanslutning eller sammanslutningar eller annorledes framgår, att det stora flertalet av de arbetare, som skulle beröras av undantaget, finner detsamma önskvärt och arbetstiden ej därigenom kommer att oskäligt utsträckas.

Arbete å övertid.

6 §.

1 mom. Har natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses, vållat avbrott i ett företags drift eller ock medfört överhängande fara för sådant avbrott eller för skada å liv, hälsa eller egendom, må arbetare, i den mån det är nödigt med hänsyn till berörda förhållande, användas till arbete å övertid. Om sådant arbete samt dess anledning, omfattning och varaktighet åligger det arbetsgivaren att senast inom två dygn från dess början göra anmälan till arbetsrådet.

Arbetet må icke fortsättas utöver sist angivna tid, utan att tillstånd därtill sökts hos nämnda myndighet. Angående sådan ansökan har arbetsrådet att ofördröjligen meddela beslut.

Anmälan eller ansökan, varom här är sagt, må anses gjord, när densamma i betalt brev avlämnats till posten.

2 mom. Arbetare må utan sådan anmälan eller ansökan, som i 1 mom. sägs, användas till arbete å övertid, som föranledes av födelser, sjukdomsfall eller olycksfall bland djuren.

7 §.

1 mom. Erfordras för driftens ohindrade gång nödvändigtvis att förberedelse- eller avslutningsarbeten utföras före eller efter den allmänna arbetstiden eller såvitt angår trädgårdsskötsel att så kallad vaktjänst utföres utom

den allmänna arbetstiden, må nödigt antal arbetare därtill användas å övertid under högst sju timmar för arbetsvecka.

2 mom. Finner arbetsgivare i annat fall än som avses i 6 § med hänsyn till särskilt förhållande påkallat att använda arbetare till arbete å övertid, vare därtill berättigad för högst 48 timmar under loppet av fyra arbetsveckor och 200 timmar under en tidrymd av 12 månader i följd.

3 mom. Är ytterligare eftergift av trängande behov påkallad, må sådan, dock för högst 100 timmar under en tidrymd av 12 månader i följd, meddelas av arbetsrådet.

4 mom. I fråga om arbetares skyldighet att utföra arbete, som avses i denna paragraf, gäller vad därom kan anses vara med arbetsgivaren överenskommet, men åligger det arbetsgivaren tillse, att icke arbetaren genom användande till dylikt arbete utsättes för överansträngning eller ohälsa.

8 §.

Arbetsgivaren bör anskaffa och å arbetsstället förvara övertidsjournal, upprättad enligt formulär, som fastställes av arbetsrådet.

Rörande arbetares användande till arbete å övertid enligt 6 § 1 mom. eller 7 § åligger det arbetsgivaren att göra anteckning i sådan övertidsjournal senast den första söckendagen i näst därpå följande arbetsvecka eller, därest då icke kan avgöras, huruvida arbetstiden är att hänföra till sådan, som avses i nämnda lagrum, så snart sådant kan bedömas. Arbetsrådet äger dock föreskriva, att anteckning om arbete å övertid får verkställas å annan tid och på annat sätt än nu angivits. I fråga om sådant arbete å övertid, som avses i 7 § 1 mom., är arbetsgivaren icke pliktig att göra dylik anteckning, där övertiden finnes behörigen upptagen å arbetstidschema, anslaget å arbetsstället och angivande tiden för det dagliga arbetets början och slut.

Arbetare äge rätt att själv eller genom utsedd representant på anfordran erhålla del av övertidsjournalen såvitt honom rör.

Beslut av arbetsrådet enligt 6 § 1 mom. eller 7 § 3 mom. skall biläggas journal eller annan handling, däri anteckning enligt andra stycket skall göras, och skall journalen eller handlingen jämte bilagda beslut förvaras å arbetsstället under minst tre år, räknat beträffande journalen eller handlingen från den tid, då sista anteckningen gjordes däri, och beträffande beslutet från detsammes datum.

Allmänna bestämmelser.

9 §.

För tjänstgöring i arbetsrådet vid handläggning av ärende, som avses i denna lag, utser Konungen för viss tid två med jordbruksförhållanden förtrogna ledamöter. En ledamot skall utses bland personer, föreslagna av de svenska arbetsgivareföreningarnas förtroenderåd, och vid tjänstgöring i arbetsrådet ersätta en av dess ledamöter, som utsetts efter förslag av arbetsgivarsammanslutningar; en ledamot skall utses bland personer, föreslagna av landsorganisationen i Sverige, samt vid tjänstgöring i arbetsrådet ersätta en

av dess ledamöter, som utsetts efter förslag av arbetarsammanslutningar. För var och en av ledamöterna utses i enahanda ordning minst två suppleanter, av vilka en bör vara förtrogen med förhållandena inom trädgårds-skötseln.

Vid arbetsrådets behandling av ärende, som avses i denna lag, skola, med iakttagande av vad i 9 § 6 mom. lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning stadgas, närvara båda de ledamöter, vilka utsetts i här nämnd ordning, eller för dem utsedda suppleanter. I övrigt skola bestämmelserna i nämnda paragraf i tillämpliga delar äga motsvarande giltighet.

10 §.

1 mom. Äro sådana rikssammanslutningar av arbetsgivare och arbetare, som kunna anses företräda flertalet arbetsgivare och arbetare inom visst verksamhetsområde, som i denna lag avses, ense om viss eftergift i något avseende, varom stadgas i 5 § eller 7 § 3 mom., må Konungen på framställning av arbetsrådet eller efter dess hörande förordna, att eftergiften må inom verksamhetsområdet i fråga allmänt tillgodonjutas.

2 mom. Skulle tillämpningen av denna lag medföra särskilda svårigheter inom viss del av riket eller ock sådana svårigheter för visst arbete eller företag, att dess fortsatta bedrivande därigenom äventyras, må Konungen på framställning av arbetsrådet eller efter dess hörande medgiva av förhållandena påkallat undantag från lagens tillämpning.

11 §.

Tillsyn å efterlevnaden av denna lag utövas av yrkesinspektionen. Därvid skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad som finnes stadgat rörande tillsyn å efterlevnaden av lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd.

12 §.

Använder arbetsgivare arbetare till arbete i strid mot vad i denna lag är stadgat eller mot föreskrift, som meddelats med stöd av lagen, straffes med dagsböter. Var arbetaren under 18 år, vare den, som har vårdnaden om arbetaren, där användandet skett med hans vetskap och vilja, förfallen till böter från och med fem till och med femtio kronor.

13 §.

Försummar arbetsgivare att fullgöra anmälningsskyldighet, som föreskrives i 6 § 1 mom., eller att iakttaga vad enligt 8 § andra, tredje eller fjärde stycket åligger honom, straffes med dagsböter.

Har arbetsgivare mot bättre vetande lämnat oriktig uppgift i anteckning, som avses i 8 § andra stycket, straffes med dagsböter ej under fem.

14 §.

Förseelse mot denna lag åtalas vid polisdomstol, där sådan är inrättad, men eljest vid allmän domstol.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan.

15 §.

Beträffande verksamhet, som bedrivs av kommun eller hushållningssällskap, skall vad i denna lag är stadgat angående arbetsgivare gälla arbetsföreståndaren.

Lag samma vare, där arbetsrådet efter framställning av arbetsgivare godtagit viss person såsom arbetsföreståndare i arbetsgivarens ställe.

16 §.

Där i lag eller författning ytterligare begränsning stadgats beträffande användande av minderårig eller kvinna till arbete, skall sådan begränsning lända till efter rättelse.

Denna lag träder i kraft, såvitt den avser arbetsrådets befogenhet och verksamhet, den 1 augusti 1942 och i övrigt den 1 november 1942 samt gäller till och med den 31 oktober 1945. Beträffande förseelse mot lagen, som begåtts under tiden för dess giltighet, skall dock vad i lagen är stadgat fortfara att gälla efter sistnämnda dag.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehåft två i anledning av densamma inom riksdagen väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 282 av herr *Mannerskantz m. fl.* och nr 283 av herrar *Löfvander* och *Elofsson, Gustaf*.

I motionen I: 282 yrkas, att riksdagen måtte besluta, att 4 § 1 mom. i lagen skall erhålla följande lydelse.

4 §.

1 mom. Till arbete, som — — — lika med Kungl. Maj:ts förslag — — — samt för arbetsvecka

under januari och december 41 timmar,
 under februari och november 46 timmar,
 under mars och oktober 50 timmar samt
 under tiden april—september 54 timmar.

Från vad sålunda stadgats skola gälla följande undantag:

a) För varje brukningsdel må arbetstiden för en arbetare, som i regel användes till såväl djurskötsel som annat arbete (*arbetare med blandat arbete*), utgöra för två arbetsveckor i följd under januari och december högst 94 timmar, under februari, mars, oktober och november 102 timmar och under tiden april—september 108 timmar samt för dygn högst 10 timmar.

Vad nu sagts — — — lika med Kungl. Maj:ts förslag — — — timmar för arbetsvecka.

I motionen I: 283 hemställes, att riksdagen måtte besluta, att 4 § 1 mom. a) lantarbetstidslagen gives följande lydelse:

»För varje brukningsdel må arbetstiden för en arbetare, som i regel an-

vändes till såväl djurskötsel som annat arbete (arbetare med blandat arbete), utgöra för dygn högst 10 timmar samt för två arbetsveckor i följd under januari, februari och december högst 94 timmar, under mars, oktober och november högst 104 timmar och under tiden april—september högst 108 timmar.

Vad nu sagts gälle ock den, som ersätter arbetare med blandat arbete under ledighet.»

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för det genom propositionen framlagda förslaget, ävensom i fråga om de skäl, som motionärerna andragit till stöd för sina yrkanden, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen och motionerna.

Det första förslaget till arbetstidslagstiftning för jordbruket och trädgårds-skötseln framlades år 1935 av den s. k. *lantarbetstidsutredningen* (statens off. utredn. 1935: 48). Proposition i ämnet förelades 1936 års riksdag (prop. nr 230), varvid föreslogs en betydligt längre gående arbetstidsbegränsning än vad lantarbetstidsutredningens majoritet föreslagit. Propositionsförslaget underkastades emellertid under riksdagsbehandlingen genomgripande förändringar och den sedermera utfärdade första *lantarbetstidslagen den 26 juni 1936 (nr 333)* anslöt sig i väsentliga stycken till lantarbetstidsutredningens majoritetsförslag. Lagens giltighetstid var bestämd till och med den 31 oktober 1939.

I proposition (nr 94) till 1937 års riksdag föreslogos betydande skärpningar i lagen, närmast anknyttande till 1936 års proposition. Förslagen godtogos i huvudsak av riksdagen. *Lag angående ändring i vissa delar av lantarbetstidslagen* utfärdades den 18 juni 1937 (nr 399).

Till fullgörande av ett åt arbetsrådet den 21 juli 1938 av Kungl. Maj:t meddelat uppdrag avlämnade *arbetsrådet* med skrivelse den 11 oktober 1938 dels redogörelse för då gällande lantarbetstidslags verkningar samt för den omfattning, i vilken arbetsrådets rätt enligt lagen att medgiva dispens från dess bestämmelser kommit till användning, dels uppgift rörande de avseenden, i fråga om vilka arbetsrådet funnit behov av utökade dispensmöjligheter föreligga, dels ock förslag till de lagändringar, vilka arbetsrådet ansett böra vidtagas.

Sedan berörda spörsmål därefter underkastats ytterligare utredning av *särskilda sakkunniga*, avgåvo dessa den 11 januari 1939 förslag till ny lantarbetstidslag. För samma års lagtima riksdag framlades, i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag, genom proposition nr 244 förslag till ny lantarbetstidslag. Propositionen godkändes av riksdagen, varefter nu *gällande lantarbetstidslag* utfärdades den 15 juni 1939 (nr 255).

Då giltighetstiden för gällande lag utlöper den 31 oktober 1942, måste statsmakterna dessförinnan taga ståndpunkt till frågan, huruvida och i så fall i vilken form lagen skall förnyas.

Genom skrivelse den 19 december 1941 har Kungl. Maj:t uppdragit åt arbetsrådet att efter hörande av de myndigheter och sammanslutningar, vilkas hörande arbetsrådet funne lämpligt, verkställa utredning om och i vad mån

ändringar vore erforderliga i gällande lantarbetstidslag samt till Kungl. Maj:ts inkomma med berörda utredning jämte det förslag, vartill densamma kunde föranleda.

Sedan arbetsrådet berett vissa myndigheter och organisationer tillfälle att till rådet inkomma med de erinringar, till vilka bestämmelserna i lagen givit anledning, har arbetsrådet med *skrivelse den 24 februari 1942* överlämnat ett på grundval av vad som anförts i yttrandena och med stöd av de erfarenheter, som arbetsrådet vunnit under tillämpningen av gällande lantarbetstidslag, upprättat förslag till ny lag i ämnet jämte därtill hörande motiv.

Över arbetsrådets förslag hava yttranden avgivits av ett flertal myndigheter och sammanslutningar.

Föredragande departementschefen, statsrådet Möller, har framhållit, att det syntes uppenbart, att en laglig reglering av arbetstiden inom jordbruket och trädgårdsskötseln fortfarande borde finnas i vårt land, samt därför föreslagit, att en ny lantarbetstidslag skulle utfärdas, avfattad i huvudsaklig överensstämmelse med gällande lag.

Vissa ändringar av de rättsregler, som gällande lag innehåller, har föreslagits i propositionen.

I. Arbetstiden för arbetare med blandat arbete.

Gällande lagbestämmelser.

Till jordbruksarbete i allmänhet får arbetsgivare icke använda arbetare under längre tid, raster oräknade, än för dygn 10 timmar samt för arbetsvecka under januari, februari och december 41 timmar, under mars, oktober och november 46 timmar samt under tiden april—september 54 timmar (4 § 1 mom. första stycket).

Från denna huvudregel gäller, bland annat, det undantag (4 § 1 mom. andra stycket), att för varje brukningsdel *en* arbetare, som i regel användes till såväl djurskötsel som annat arbete (*arbetare med blandat arbete*), må, utöver den i första stycket angivna tiden för arbetsvecka, användas till djurskötsel under januari, februari och december högst 12 timmar för två arbetsveckor i följd samt under mars, oktober och november högst 10 timmar för samma tid. — Vad nu sagts gäller också i fråga om den, som ersätter arbetare med blandat arbete under ledighet.

I förevarande sammanhang må vidare nämnas, att arbetstiden för arbetare, som huvudsakligen användes till djurskötsel (*djurskötare*), icke må överstiga för dygn 9 timmar och för två arbetsveckor i följd 108 timmar.

Bestämmelserna om särskild arbetstid för arbetare med blandat arbete infördes år 1939. Dessa bestämmelser överensstämde med föreskrifter i det vid nämnda tidpunkt gällande kollektiva riksavtalet för jordbruket.

Det nu gällande riksavtalet vid jordbruket — vilket äger tillämpning till och med den 31 oktober 1942 — innehåller i nu ifrågakvarande hänseende bestämmelser, som överensstämmer med föreskrifterna i gällande lag.

Arbetsrådets utredning m. m.

I de av arbetsrådet i nu förevarande sammanhang begärda yttrandena hava *lantbruksstyrelsen* och *svenska lantarbetsgivareföreningen* föreslagit, att bestämmelserna rörande arbetare med blandat arbete måtte ändras så, att arbetstiden begränsades för tvåveckorsperioder till 94 timmar under januari, februari och december, till 102 timmar under mars, oktober och november samt till 108 timmar under april—september. *Svenska lantarbetareförbundet* har å sin sida ansett, att arbetstiden borde begränsas för vecka, samt föreslagit en med 5 timmar utökad veckoarbetstid under vinterhalvåret.

Arbetsrådet har för sin del anfört:

Enligt arbetsrådets mening är den nuvarande ordningen ur praktisk synpunkt otillfredsställande. Det är givet bättre, att arbetstiden begränsas enhetligt under hela året, antingen för vecka eller för tvåveckorsperiod. Vid valet mellan dessa alternativ synes en begränsning av arbetstiden för vecka av både principiella och praktiska skäl vara att föredraga, såvida möjligheterna att av dessa arbetare med blandat arbete utan tillgripande av allmän övertid uttaga erforderlig arbetstid härigenom bliva tillgodosedda. Detta är enligt arbetsrådets uppfattning också fallet. Om för nu ifrågavarande arbetare med blandat arbete den för vanliga »utearbetare» medgivna arbetstiden utökas med 6 timmar i veckan under hela vinterhalvåret, blir, enligt rådets mening, den till 47 respektive 52 timmar för vecka utsträckta ordinarie arbetstiden i de allra flesta fall fullt tillräcklig, särskilt om hänsyn tages till möjligheten att utnyttja i 7 § 1 mom. medgiven övertid för förberedelse- och avslutningsarbeten. Med hänsyn härtill har föreslagits en lagändring i nu angiven riktning.

Enligt gällande lag må utökningen av arbetstid endast användas för utförande av djurskötsel. Med hänsyn till de arbetsuppgifter, som åvila arbetare med blandat arbete, torde det i praktiken knappast ifrågakomma, att utökningen i arbetstid tages i anspråk för annat arbete än djurskötsel. Arbetsrådet har därför, utan att vilja frångå den i och för sig riktiga principen att den utökade arbetstiden endast får användas till utförande av djurskötsel, ansett ett bibehållande av nuvarande bestämmelse, som onödigt komplicerar lagtexten, icke vara erforderligt. Det må även framhållas, att det i vissa fall kan föreligga svårigheter att, när det gäller nu ifrågavarande arbetargrupp, till tiden skarpt avgränsa djurskötsel mot annat arbete.

Enligt arbetsrådets förslag skulle undantagsbestämmelserna beträffande arbetare med blandat arbete — upptagna under a) i 1 mom. — erhålla följande lydelse (skiljaktigheter i förhållande till gällande lag med spärrad stil):

a) För varje brukningsdel må en arbetare, som i regel användes till såväl djurskötsel som annat arbete (*arbetare med blandat arbete*), användas till arbete under januari, februari och december högst 47 timmar för arbetsvecka samt under mars, oktober och november högst 52 timmar för arbetsvecka.

Vad nu sagts gälla ock den, som ersätter arbetare med blandat arbete under ledighet.

Två reservanter inom arbetsrådet (ledamöterna Söderbäck och Carell) hava anfört:

När arbete med djurskötsel år 1937 blev lagligen reglerat och för vilket arbete bestämdes en något längre arbetstid än för det egentliga jordbruksarbetet, fanns det nödvändigt att beräkna arbetstiden för tvåveckorsperiod,

det senare med hänsyn till att djurskötarna enligt kollektivavtal och praxis tillerkänts i regel minst en fridag per tvåveckorsperiod. Genom arbetstidens fördelning på tvåveckorsperioder gjordes det nämligen möjligt att jämnt fördela den ordinarie arbetstiden på periodens arbetsdagar. Vid fördelning per vecka skulle det icke vara möjligt att uttaga hela den ordinarie arbetstiden under vecka varunder fridag infaller.

Tvåveckorsindelningen av arbetstiden hänfördes i sagda lag allenast till de arbetare, som »uteslutande» (senare »huvudsakligen») syssla med djurskötsel.

Vid praktiskt taget varje gård finnes det emellertid åtminstone en arbetare, som »användes till såväl djurskötsel som annat arbete (arbetare med blandat arbete)». Arbetsgivare och arbetare voro ense om dels att även för dylik arbetare krävdes en något längre ordinarie arbetstid än för utearbetare (egentliga jordbruksarbetare) och dels att arbetstiden för en sådan arbetare, som i likhet med den egentlige djurskötaren i regel åtnjuter en fridag per tvåveckorsperiod, skulle beräknas för två veckor i följd. I anledning härav fastställdes i kollektivavtalet en för tvåveckorsperiod beräknad förlängd ordinarie arbetstid, därvid de enskilda parterna, då kollektivavtalsbestämmelsen stod i strid med lagens bestämmelser, voro hänvisade till att hos arbetsrådet begära dispens för tillämpning av kollektivavtalsbestämmelsen på denna punkt. Dylika dispenser begärdes i stor utsträckning och beviljades undantagslöst av arbetsrådet.

År 1938 på hösten föreslog arbetsrådet, som anmodats att avgiva yttrande över de ändringar i lantarbetstidslagen, som kunde finnas befogade, att arbetstiden för arbetare med blandat arbete dels skulle ökas utöver den för utearbetaren fastställda och dels skulle beräknas för tvåveckorsperioder. 1939 års sakkunniga föreslogo emellertid den jämkningen i arbetsrådets förslag att den mot utearbetarens arbetstid svarande delen av den ordinarie arbetstiden skulle beräknas för vecka, men att utökningen av arbetstiden skulle beräknas för två veckor i följd. Därigenom skulle såsom förut möjliggöras en jämn fördelning av den ordinarie arbetstiden på veckodagarna, oavsett om fridag anvisades i en vecka eller ej. 1939 års lantarbetstidslag avfattades i enlighet med de sakkunnigas förslag på denna punkt.

Även om det senast gällande systemet möjliggjort anvisande av en fritid varannan vecka utan att den dagliga arbetstiden därför behövt bli olika lång i de olika veckorna, framstår det obestriddigt såsom tungrovt och besvärligt att behöva räkna med en viss del av den ordinarie arbetstiden för vecka och återstoden av densamma beräknad för två veckor i följd.

Att arbetstiden, såsom arbetsrådet nu föreslår, skall beräknas per vecka medför visserligen att man slipper laborera med två slags å olika tidsperioder beräknad ordinarie arbetstid, men det leder också till att den dagliga arbetstiden måste bli olika i vecka med och i vecka utan fridag, försåvitt den medgivna veckoarbetstiden skall kunna uttagas. En jämn och lika dagsarbetstid kan, därest den av rådets majoritet föreslagna arbetstiden helt skall kunna uttagas, icke vinnas med mindre än att arbetstiden beräknas per tvåveckorsperiod. Enligt vår mening innebär arbetstidens beräknande per tvåveckorsperiod en avsevärd förenkling och medför tillika att man även i fråga om arbetstidsperioderna jämställer arbetare med blandat arbete med övriga arbetare — de egentliga djurskötarna — som ha minst en fridag varannan vecka.

Under hela den tid, som djurskötseln varit lagligen reglerad, har det, såsom framgår av vad ovan sagts, stått klart för såväl statsmakterna som parterna på arbetsmarknaden att arbetstiden för arbetare med blandat arbete lämpligen beräknas för två veckor i följd. Något bärande skäl för arbetstidens beräknande per vecka har ej heller nu anförts. Därest arbetstiden beräknas

för vecka och fridag anvisas varannan vecka, står däremot oförändrad kvar den faktiska omöjligheten att till fullo utnyttja den såsom erforderlig ansedda arbetstiden, fördelad med jämn dagsarbetstid under veckan, oavsett om däri ingår fridag eller icke.

Under hänvisning härtill få vi föreslå att ifrågavarande arbetstid, i stället för att, som arbetsrådet föreslagit, angivas till 47 respektive 52 timmar för arbetsvecka, fastställas till 94 respektive 104 timmar för två arbetsveckor i följd.

Yttrandena över arbetsrådets förslag.

I avgivna yttranden över arbetsrådets förslag hava *riksförsäkringsanstalten, landsorganisationen i Sverige och svenska lantarbetareförbundet* tillstyrkt detsamma under det att *lantbruksstyrelsen, svenska lantarbetareföreningen, svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges lantbruksförbund och riksförbundet landsbygdens folk* anslutit sig till reservationen.

Det må anmärkas, att enligt gällande riksavtal vid jordbruket övertidsersättning enligt vederbörande lokalavtal utgår för övertidsarbete enligt 7 §, sålunda bland annat för förberedelse- eller avslutningsarbete enligt 7 § 1 mom.

Föredragande departementschefen har på denna punkt anfört följande.

Enighet råder därom, att arbetstiden även för arbetare med blandat arbete bör vara enhetligt begränsad. Olika meningar hava emellertid yppats rörande spörsmålet, huruvida begränsningen bör anknytas till enveckas- eller tvåveckorsperioder. Arbetsrådets majoritet, vars förslag tillstyrkts av riks-försäkringsanstalten, landsorganisationen i Sverige och svenska lantarbetareförbundet, har ansett en begränsning av arbetstiden för vecka av både principiella och praktiska skäl vara att föredraga, därvid framhållits, att med hänsyn till att i 7 § 1 mom. medgiven övertid för förberedelse- och avslutningsarbeten vid behov kan utnyttjas möjligheter även med denna anordning förefinnas att utan tillgripande av allmän övertid uttaga erforderlig arbetstid av dessa arbetare. Två reservanter inom arbetsrådet, vilkas mening omfattats i flertalet remissyttranden, hava däremot funnit de starkaste skälen tala för beräkning av arbetstiden för två arbetsveckor i följd, därvid mot arbetstid bestämd för vecka främst invänts, att vid tillämpning av densamma den dagliga arbetstiden måste bli olika i vecka med och i vecka utan fridag, för såvitt den medgivna veckoarbetstiden skall kunna uttagas.

Efter övervägande av vad som från ömse sidor anförts i ärendet har jag för egen del ansett mig böra giva min anslutning till den mening, åt vilken arbetsrådets majoritet givit uttryck. Jag tillstyrker därför, att bestämmelserna i ämnet avvattas i enlighet med arbetsrådets lagförslag.

Mot arbetsrådets förslag, att ur lagen skall utgå den föreskrift, enligt vilken arbetstiden skall få användas endast för utförande av djurskötsel, synes erinran icke vara att göra.

II. Arbetstiden för djurskötare.

Gällande lagbestämmelser.

Arbetstiden för arbetare, som huvudsakligen användes till djurskötsel (*djurskötare*) får enligt föreskrift i 4 § 1 mom. — såsom förut nämnts — icke överstiga för dygn nio timmar och för två arbetsveckor i följd 108 timmar.

För att ersätta djurskötare under ledighet må annan arbetare användas till djurskötsel utöver den i 4 § 1 mom. första stycket angivna tiden för arbetsvecka, dock att den sammanlagda arbetstiden icke må överstiga 54 timmar för arbetsvecka.

Arbetsrådets utredning m. m.

Arbetsrådet har framhållit, att särbestämmelsen för det fall att arbetare tjänstgjorde såsom ersättare för djurskötare, vilken infördes vid 1939 års revision av lantarbetstidslagen, innebure, att vid utförande av ersättartjänst arbetstiden under vinterhalvåret finge utsträckas till 54 timmar i veckan. Av förarbetena till lagen framginge, att denna särbestämmelse gällde för arbetare, som ersatte djurskötare under fridag, kortare tids sjukdom eller annan dylik ledighet. Av förarbetena framginge även, att ersättare, som under längre tid inträdde i djurskötarens ställe, utan särskilt lagstadgande därom fölle under den för djurskötare gällande huvudregeln.

Med hänsyn till det sålunda anförda syntes det arbetsrådet i och för sig icke nödvändigt att — vilket svenska lantarbetstidslagen föreslagit i sitt yttrande till arbetsrådet — i lagen införa ett stadgande om att arbetare, som under längre tid än en vecka tjänstgjorde såsom ersättare för djurskötare, skulle hava sin arbetstid begränsad till 108 timmar för två arbetsveckor i följd. Då den nuvarande regeln om ersättartjänstgöring emellertid kunde medföra missförstånd vid den praktiska tillämpningen, hade det syntes arbetsrådet lämpligt, att i lagen direkt angåves, att arbetare, som längre tid än en vecka fullgjorde sådan ersättartjänst, skulle hava sin arbetstid reglerad enligt de för djurskötare gällande bestämmelserna.

Föredragande departementschefen har — under framhållande av att arbetsrådets förslag icke innefattade någon saklig ändring av de för närvarande gällande rättsreglerna — ansett detsamma böra inflyta i den nya lagen.

III. Bestämmelser om förande av övertidsjournal m. m.

Gällande lagbestämmelser.

I 8 § första stycket lantarbetstidslagen föreskrives, bland annat, att det åligger arbetsgivaren att rörande arbetares användande till arbete å övertid enligt 6 § 1 mom. eller 7 § senast den första söckendagen i näst därpå följande arbetsvecka eller, därest då icke kan avgöras, huruvida arbetstiden är att hänföra till sådan, som avses i nämnda lagrum, så snart sådant kan bedömas, göra anteckning i särskild journal, upprättad enligt formulär, som fastställs av arbetsrådet.

Enligt 13 § första stycket straffas, bland annat, den arbetsgivare med dagsböter, som försummar att iakttaga vad enligt 8 § åligger honom.

Arbetsrådets utredning m. m.

I yttrande till arbetsrådet föreslog *svenska lantarbetareförbundet* införande i lagen av obligatorisk skyldighet att hålla övertidsjournal enligt fastställt formulär. *Riksförsäkringsanstalten* avstyrkte bestämt nämnda för-

slag. Skulle det vara någon egentlig mening med en sådan föreskrift borde den förknippas med straffansvar, vilket icke gärna syntes kunna ifrågakomma under förevarande omständigheter. Det syntes emellertid vara nödvändigt, att inspektionsförrättarna framdeles ginge något strängare fram än hittills i allmänhet torde hava varit förhållandet och i förekommande fall anmälde uppenbart försumliga arbetsgivare till åtal för bristande iakttagande av vad som ålåg dem enligt 8 §.

Arbetsrådet har för sin del anfört:

Lantarbetareförbundet har framhållit, att journalföringen av övertid mångenstädes är bristfällig av den anledningen att övertidsjournal saknats vid tillfällena, då övertidsarbete uttagits. Arbetsrådet finner vad lantarbetareförbundet anfört och föreslagit värt beaktande och anser sig böra föreslå en lagändring, innebärande att arbetsgivare skall vara skyldig att — oavsett huruvida övertid uttages eller ej — anskaffa och å arbetsstället förvara övertidsjournal. Utöver vad förbundet andragit må såsom skäl härtill anföras, att såväl arbetsrådets kungörelse med formulär till övertidsjournal som de i handeln förekommande tryckta övertidsjournalerna innehålla av arbetsrådet utarbetade anvisningar angående anteckning om övertid m. m. samt att ett införande av nämnda obligatoriska skyldighet skulle bidra till en mera allmänt spridd kännedom om lagens bestämmelser än som nu torde förefinnas. Till undvikande av missförstånd må anmärkas, att arbetsgivaren i stället för att inköpa tryckt övertidsjournal givetvis äger att själv iordningställa journal, om den upprättas enligt arbetsrådets formulär. — Då den här föreslagna skyldigheten närmast har karaktären av en ordningsbestämmelse och blotta tillvaron av densamma synes vara värdefull ur kontrollsynpunkt, har arbetsrådet med hänsyn härtill och även av andra skäl ansett, att bestämmelsen i fråga icke bör förenas med straffpåföljd. På grund härav har föreslagits en ändring i 13 §.

Arbetsrådet har föreslagit ett nytt första stycke i 8 § samt vissa ändringar i det nuvarande första stycket, vilket upptagits som ett andra stycke under det att de nuvarande andra och tredje styckena oförändrade ingått såsom tredje och fjärde stycken i den föreslagna 8 §.

Föredragande departementschefen har på denna punkt anfört.

Betänkligheter kunna givetvis, på sätt riks försäkringsanstalten framhållit, anföras däremot, att i lagen införes en föreskrift, vars överträdande icke lämpligen torde kunna förbindas med straffansvar. Å andra sidan måste det otvivelaktigt anses vara av värde, att övertidsjournal finnes tillgänglig, där lantarbetstidslagen skall tillämpas, så att, om övertidsarbete oförmodat blir erforderligt, i lagen föreskriven anteckning därom kan göras i stadgad ordning. Jag tillstyrker med hänsyn till vad sålunda anförts sådan ändring av 8 §, att däri i ett första stycke föreskrives, att varje arbetsgivare *bör* anskaffa och å arbetsstället förvara övertidsjournal. I övrigt tillstyrker jag ändring av 8 § ävensom följdändringar i 13 § i saklig överensstämmelse med arbetsrådets förslag.

IV. Bestämmelser om s. k. allmän övertid.

Finner arbetsgivare i annat fall än som avses i 6 § (s. k. nödfallsarbete) påkallat att för brådsakande arbete under sådd eller skörd, för att ersätta arbetare under ledighet eller för att tillgodose annat tillfälligt behov av ökad

arbetstid använda arbetare till arbete å övertid, är han enligt 7 § 2 mom. därtill berättigad för högst 48 timmar under loppet av fyra arbetsveckor och 200 timmar under en tidrymd av 12 månader i följd. Momentet erhöll denna lydelse vid 1939 års revision av lantarbetstidslagen. Dessförinnan hade arbetsgivaren ägt utnyttja i momentet avsedd övertid, s. k. allmän övertid, om detta var »med hänsyn till särskilt förhållande påkallat».

I yttrandena till arbetsrådet hava *lantbruksstyrelsen* och *svenska lantarbetstidslagens förening*, under framhållande av att gällande utformning av lagtexten föranlett missförstånd och verkat restriktivt på möjligheterna att uttaga övertid, yrkat, att bestämmelsen måtte återföras till sin ursprungliga lydelse.

Arbetsrådet har framhållit, att av förarbetena till gällande lag framginge, att bestämmelsen i 7 § 2 mom. hade karaktären av försökslagstiftning och tillkommit i syfte att förhindra missbruk av rätten att uttaga övertid. Med hänsyn till att bestämmelsen varit gällande allenast i två år och att tillräcklig erfarenhet om dess verkningar ej hunnit vinnas under denna tid, har arbetsrådet förordat, att bestämmelsen måtte bibehållas i oförändrat skick. Arbetsrådet har tillagt, att av förarbetena jämväl framginge, att den i momentet gjorda exemplifieringen av sådana tillfällen, då här avsedd övertid finge uttagas, icke vore uttömmande.

Föredragande departementschefen har beträffande de omförmälda bestämmelserna i 7 § 2 mom. yttrat, att den utformning momentet erhållit i gällande lag, varigenom en exemplifiering lämnats å sådana tillfällen, då övertid skall få uttagas, syntes hava föranlett missförstånd vid tillämpningen. Då anledning icke syntes föreligga till antagande, att en återgång till momentets lydelse före 1939 års ändring skulle medföra några för arbetstagarna menliga följder, har departementschefen tillstyrkt en sådan avfattning av momentet, att övertid skall få uttagas, om detta är »med hänsyn till särskilt förhållande påkallat». Denna formulering överensstämde med den, som användes i allmänna arbetstidslagen för motsvarande fall.

Lagrådet har lämnat förslaget utan erinran.

Utskottet.

Genom den föreliggande propositionen framlägges förslag till ny lantarbetstidslag, avsedd att träda i stället för den nuvarande lagen i ämnet, vars giltighetstid utlöper den 31 oktober 1942. Lagförslaget ansluter sig i huvudsak till gällande lags bestämmelser. På ett par punkter har dock föreslagits ändringar av saklig innebörd, bland annat beträffande arbetstiden för arbetare med blandat arbete, varjämte vissa förtydliganden och jämkningar av formell natur vidtagits i förslaget. Den nya lagen har föreslagits skola erhålla giltighet endast för viss tid, i överensstämmelse med hittillsvarande praxis beträffande provisoriska arbetstidslagar bestämd till tre år.

I likhet med föredragande departementschefen anser utskottet uppenbart, att en laglig reglering av arbetstiden inom jordbruket och trädgårdsskötseln fortfarande bör finnas i vårt land. Utskottet får alltså tillstyrka, att en ny

lantarbetstidslag utfärdas. Såsom i propositionen förordats synes denna kunna avfattas i huvudsaklig överensstämmelse med gällande lag i ämnet.

I motionen I: 282 har bland annat hemställts om utsträckning av de enligt huvudstadgandet i 4 § 1 mom. för jordbruket medgivna längsta arbetstiderna under vissa månader av vinterhalvåret. Enligt utskottets mening saknas emellertid skäl för att nu frångå den ståndpunkt i detta hänseende, som statsmakterna intogo för tre år sedan vid antagande av den gällande lantarbetstidslagen. Utskottet får därför hemställa, att motionen i denna del icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Enligt den nuvarande lantarbetstidslagen utgör den för jordbruksarbetare i allmänhet bestämda längsta arbetstiden för arbetsvecka under januari, februari och december 41 timmar, under mars, oktober och november 46 timmar samt under tiden april—september 54 timmar. Från denna huvudregel gäller för arbetare med blandat arbete det undantaget, att dessa må, utöver den sålunda angivna tiden för arbetsvecka, användas till djurskötsel under januari, februari och december högst 12 timmar för två arbetsveckor i följd samt under mars, oktober och november högst 10 timmar för samma arbetsperiod. I detta hänseende har Kungl. Maj:t på förslag av arbetsrådets majoritet förordat den ändringen, att arbetstiden för arbetare med blandat arbete skall anknytas till perioder om en vecka och i förhållande till den för jordbruksarbetare i allmänhet medgivna arbetstiden utökas med 6 timmar i veckan under hela vinterhalvåret samt alltså för vecka utgöra 47 timmar under januari, februari och december samt 52 timmar under mars, oktober och november. I motionerna I: 282 och I: 283 har däremot yrkats, att arbetstiden måtte under hela året beräknas för två arbetsveckor i följd, därvid i sistnämnda motion bland annat framhållits, att vid tillämpning av arbetstid bestämd för vecka den dagliga arbetstiden måste bli olika i vecka med och i vecka utan fridag, därest den medgivna veckoarbetstiden skall kunna helt uttagas. Enligt utskottets mening kan den nu gällande ordningen med beräkning av arbetstiden i förhållande till, under sommarhalvåret enveckasperioder och under vinterhalvåret tvåveckorsperioder ur praktisk synpunkt icke anses tillfredsställande. Såsom arbetsrådet framhållit är det givet bättre, att arbetstiden i stället begränsas på samma sätt för hela året, antingen för vecka eller för tvåveckorsperiod. För utskottet framstår det härvid ur enhetlighetens synpunkt som lämpligast, att arbetstiden för arbetare med blandat arbete, liksom beträffande jordbruksarbetare i allmänhet, beräknas för vecka, såvida möjligheterna att av förstnämnda arbetare utan tillgripande av övertid uttaga erforderlig arbetstid härigenom bli tillgodosedda. Då den av Kungl. Maj:t föreslagna ordinarie arbetstiden för vecka — vilken för mars, oktober och november överstiger den nu gällande — synes tillräcklig ur nu angiven synpunkt, får utskottet, med avstyrkande av motionernas ändringsyrkanden, ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt.

I övrigt hava de genom propositionen föreslagna ändringarna i lagstiftningen i förhållande till nu gällande lag icke givit anledning till erinran från utskottets sida.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen måtte antaga Kungl. Maj:ts i propositionen framlagda förslag till lantarbetstidslag; samt

B. att motionerna I:282 och I:283 måtte anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt.

Stockholm den 4 juli 1942.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Norman, Linder, Tamm, Löfvander**, *Forslund, Wistrand, Strand* och *Näslund**;

från andra kammaren: herrar *Hage, Hallagård**, *von Seth**, *Holm*, fru *Johansson*, herrar *Larsson* i Östersund, *Barnekow** och *Jansson* i Hällefors.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Tamm, Löfvander, Wistrand, Hallagård* och *von Seth*, vilka ansett, att utskottet bort, med tillstyrkande av motionen I:283, hemställa, att 4 § 1 mom. lantarbetstidslagen måtte erhålla följande lydelse.

4 §.

1 mom. Till arbete, — — — lika med Kungl. Maj:ts förslag — — — följande undantag:

a) För varje brukningsdel må arbetstiden för en arbetare, som i regel användes till såväl djurskötsel som annat arbete (*arbetare med blandat arbete*), utgöra för dygn högst 10 timmar samt för två arbetsveckor i följd under januari, februari och december högst 94 timmar, under mars, oktober och november högst 104 timmar och under tiden april—september högst 108 timmar.

Vad nu sagts — — — lika med Kungl. Maj:ts förslag — — — timmar för arbetsvecka.